

Natuur- en Vogelwacht Rotta

Nummer 165

najaar 2023

Aves Visum

In deze Aves Visum ...

- 5 Hans Sanders
- 6 De Fakkel – Maurice van Veen aan het woord . . .
- 8 September spinnenmaand
- 14 Nijlgans – heilige vogel of ongewenste vreemdeling
- 16 Lofzang over de veldleeuwerik
- 18 Wiebertjes – altijd wat te beleven
- 22 Besdragende struiken en vogels
- 24 Rotta Rangers en Kapoentjes ontdekken de natuur
- 25 Aarde

Nieuwe fietsen ouderwetse service

www.reijneveldrijwielen.nl

RIESE & MÜLLER

 FREEBIKE

 CORTINA

 BSP

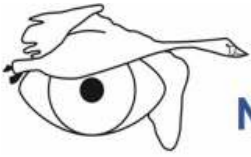
 QWIC

Zuidplasstraat 4, Moerkapelle • 079 - 593 3388

En verder ...

- 4 Van het Bestuur
Van de Redactie
- 7 Klein weetje - kaardebol
- 13 Natuurwerk – *Natuurdoelen*
- 17 Waarom worden de dagen in september zo snel korter
- 20 - Bijdehand – *Bijenweetjes*
- Rapport Sovon:
Broedvogels 2022
- 21 Expeditie Rotta
- 25 Ruimtelijke Ontwikkelingen
in de Noordrand
- 28 Mystery Bird

Natuur- en Vogelwacht Rotta

Natuur- en Vogelwacht Rotta

Hoeksekade 164, 2661 JL Bergschenhoek

Email info@rotta-natuur.nl

Website <https://www.rotta-natuur.nl>

ANBI RSIN-816580662

Iban NL60 TRIO 0254 40 52 23

KvK Haaglanden, nr. 40464998

Natuur- en Vogelwacht Rotta is een zelfstandige natuur- beschermingsvereniging, actief in het Recreatiegebied Rottemeren en de omliggende gemeenten Zuidplas, Lansingerland en de noordrand van Rotterdam. De vereniging heeft ten doel flora en fauna te verbeteren en het (doen) herstellen van verstoringen daar in; het beschermen en in stand houden van groenvoorzieningen en natuurgebieden en het opkomen voor het milieu; het (doen) realiseren en het (doen) in stand houden van ecologische, landschappelijke en recreatieve verbindingzones. De vereniging is opgericht op 9 februari 1982.

Lidmaatschap

Volwassenen min. € 12,50 per jaar

Jeugd (tot 18 jaar) min. € 6,50 per jaar

Donateurs min. € 12,50 per jaar

Bestuur

Voorzitter: Hans Sanders 06 - 40 56 77 69

email: voorzitter@rotta-natuur.nl

Vicevoorzitter: Henk Starink (a.i.) 06 - 28 54 40 03

email: henk.starink@rotta-natuur.nl

Secretaris: Peter Wienbelt 06 - 51 48 84 75

email: secretaris@rotta-natuur.nl

Penningmeester: Cor van de Lustgraaf 06 - 29 24 27 69

email: penningmeester@rotta-natuur.nl

Ledenbeheer: leden@rotta-natuur.nl

Leden:

Marijke den Oudendammer 06 - 28 51 81 05

Arend Hoogeveen 06 - 83 69 84 50

Vacature

Vertrouwenspersoon Natuur- en Vogelwacht Rotta:

Josien Hofs 06 - 12 13 46 83

Verenigingsgebouw Natuurcentrum Trefpunt Rotta

Hoeksekade 164, 2661 JL Bergschenhoek

010 - 521 63 34 (alleen tijdens openingstijden)

Beheerder: Ad Somers 06 - 39 32 11 13

email: trefpunt@rotta-natuur.nl

Open: donderdag 10.00 - 16.00 uur

zaterdag 12.00 - 16.00 uur

Bij de voorpagina: Veldleeuwerik © Chris van Rijswijk
Lees de lofzang op pagina 16

Verenigingsblad Aves Visum

Redactie: Josien Hofs, Arend Hoogeveen en Hans Soeterbroek

Redactieadres: avesvisum@rotta-natuur.nl

Druk: Editoo Arnhem

Iedereen kan een artikel voor Aves Visum aanbieden, uiterlijk twee weken voor de verspreidingsdatum (in de eerste week van maart, juni, september en december). De redactie behoudt zich het recht voor artikelen in te korten, te wijzigen of te weigeren, waar nodig in overleg met de auteur(s). Copyright foto's bij de fotograaf.

ROTTA ADVIES- en WERKGROEPEN

Rotta Rangers en Kapoentjes

info Marion van den Broek

jeugd@rotta-natuur.nl

Rotta Natuurwerk

Info Rien van der Vorm

natuurwerk@rotta-natuur.nl

Rotta Onderzoek

Info Maurice van Veen

onderzoek@rotta-natuur.nl

Trefpunt Vrijwilligers

Info Annet van der Kooij

trefpunt-op-zaterdag@rotta-natuur.nl

Rotta Communicatie en Website

Info Birgitte Blom

communicatie@rotta-natuur.nl

Ruimtelijke Ontwikkelingen

info Jaap van Lien

jaap.van.lien@rotta-natuur.nl

Waterkwaliteit

info Cees van der Burg of Ruud Kolpa

waterkwaliteit@rotta-natuur.nl

Expeditie Rotta

Info Peter Wienbelt

expeditie@rotta-natuur.nl

Ledenexcursies

Info Bert van den Bulk

excursies@rotta-natuur.nl

Rotta Erfvogels en Tuinadvies

Info Henk Starink

advies@rotta-natuur.nl

Van het Bestuur

De afgelopen periode heeft vooral in het teken gestaan van de lege stoel aan de bestuurstafel van onze voorzitter Hans Sanders. Hans heeft een aantal maanden geleden, wegens gezondheidsproblemen, zijn vele werkzaamheden voor Rotta moeten neerleggen. In deze Aves Visum vertelt Hans hier meer over.

In goed overleg en met instemming van Hans denken we na over een toekomstige rolverdeling en samenstelling van het bestuur. Daarnaast proberen we al een tijdje losse taken binnen de vereniging te herverdelen. Immers vele handen maken licht werk. Denk hierbij aan de maandelijkse Nieuwsflits, het beheren van onze algemene mailbox en het organiseren van de Vogelcursus.

We missen Hans omdat hij heel veel taken op zijn bordje had, maar we zien ook dat we dat met z'n allen op kunnen lossen. Het échte missen binnen het bestuur is Hans als geweldig mens. Indrukwekkend was het bezoek van Hans en Marion aan het Trefpunt op donderdagochtend 24 augustus tijdens de koffie. We hebben veel respect voor Hans z'n moed, openheid en humor, zelfs in de huidige situatie.

Hans zegt vaak "niemand is onmisbaar" en dat klopt. Maar dat is écht wat anders dan die schrijnend lege stoel.

Hans op donderdagmorgen bij het Trefpunt op de koffie. © Ad Somers

Van de Redactie

Tijdens de voorbereidingen van dit nummer werd duidelijk dat onze voorzitter ernstig ziek is en inmiddels verzorgd wordt in een hospice. Ook het bestuursbericht maakt hiervan gewag. De redactie heeft grote waardering voor de bijdrage die Hans aan deze Aves Visum levert, waarin hij blijkt geeft van zijn onverminderd enthousiasme voor onze vereniging.

Tegelijk dienen zich andere bijdragen aan. We genieten van de laatste zomerse dagen en de natuur bereidt zich voor op de herfst. In dit nummer spelen we op het seizoen in met een longread over spinnen en een stuk over bessen, ook zo'n nazomerverschijnsel.

Het gevogelte in de regio krijgt alle aandacht met een stuk over een gast die eigenlijk allang geen gast meer is. Dick Hoek laat zien waar al die meningen over de nijlgans vandaan komen, en wat daar eigenlijk (on)redelijk aan is. SOVON heeft haar jaarlijkse broedvogelmonitor weer uitgegeven, met o.a. de bijdrage van een hele ploeg Rotta-leden. Verder een ode aan de veldleeuwerik, gelukkig nog steeds in onze regio te vinden.

Verder beklemtonen we de rijkdom die ontstaat door zorgvuldig beheer door de natuurwerkers van Rotta in de Wiebertjes. Het is altijd een zaak van lange adem, van uitproberen en het hoofd bieden aan onverwachte ontwikkelingen. Sommige bramensoorten kunnen dankzij hun voorliefde voor stikstof gaan overheersen, maar als je ze weghaalt verminder je weer de broedplaats van bv de kneu. Beheren is keuzes maken. Rien van der Vorm laat dit ook weer zien in zijn stuk over het natuurwerk: kritisch zijn, en toch hoopvol blijven, het is altijd een balanceer act. Soms win je wat en soms verlies je wat voor de natuur, zoals ook Jaap van Lien laat zien in zijn vaste bijdrage.

Het verenigingsleven is uitgebreid met Expeditie Rotta, waarvan verslag gedaan wordt. Verder ontbreken uiteraard de vast rubrieken niet, zoals De Fakkel, het bijen nieuws en de jeugdpagina.

Zoals altijd houden we ons aanbevolen voor commentaar en bijdragen.

Foute naam

In AV 164 is bij ons eerste goudhaantje per abuis een verkeerde naam vermeld. Willem Visser heet in het echt Willem Willemsen. Excuses daarvoor.

Bericht van Hans

Zoals je al in het bericht van het bestuur hebt kunnen lezen is onze voorzitter Hans Sanders ernstig ziek en wordt bij het schrijven van dit stuk verzorgd in een hospice. Hij vindt het fijn nog een keer zijn verhaal met ons te delen:

'Als Rotterdams jongetje was ik al een buitenkind, en toen we naar Bergschenhoek verhuisden, ik was 11 jaar, was het veel buitenspelen, in de polder, altijd met vriendjes er op uit. Op logeervakanties in Haarlem ontdekte ik op een landgoed oude bossen, en we trokken de duinen in. Mijn liefde voor het bos en voor de natuur is daar begonnen. De natuur is altijd blijven trekken, naast het sporten dat ik ook veel deed. Op zomerkamp met kinderen uit Bergschenhoek in Ootmarsum, waar we allebei begeleider waren, sprong de vonk met Marion over. Later trokken we er met onze kinderen op uit, en weer later alleen met Marion. Vakanties en de vrije tijd besteedden we altijd in de natuur, kamperen, wandelen en ontdekken. En daar maak je vrienden met mensen die je passie delen.

Rotta leerde ik kennen via de vogelcursus, destijds in 1991 met veel enthousiasme gegeven door Aad Deurloo en Rien van der Vorm in het zaaltje aan de Bleiswijkse Lijsterlaan. De vogelgeluiden werden op een cassette recorder afgespeeld. Van veel activiteit voor de vereniging kwam het met werk en een jong gezin niet direct, maar vanaf 2009 had ik meer tijd en ik voelde me bij Rotta meteen thuis. Al snel kwam ik in het bestuur. Het is een prachtvereniging, professioneel en toch met uitsluitend vrijwilligers.

Het netwerken zit me in het bloed, het verbinden van mensen en organisaties heb ik altijd belangrijk en ook leuk gevonden. Dat is wel wat mijn voorzitterschap kenmerkt. Rotta heeft actieve leden met veel kennis die zich op allerlei manieren inzetten, en het contact met plaatselijke overheden en natuur- en beheerorganisaties als SBB, Idverde-Punt en Natuurmonumenten zijn daarbij van grote betekenis. Het is samenwerken voor een doel, we zijn de pleitbezorgers van de natuur. Vasthoudend zijn en overtuigen met goed onderbouwde argumenten, daar moeten we het van hebben, met dwarsliggen kom je er meestal niet. We hebben er mooie resultaten mee behaald. Het gidsen in de natuur is een activiteit die ik heel waardevol vind en die ik altijd met veel plezier gedaan heb. Verhalen vertellen, zaadjes planten, mensen wegwijs maken, interesse wekken. Wat is er mooier dan samen met andere liefhebbers wandelingen maken, genieten en altijd weer nieuwe dingen ontdekken.

Ik ging ook literatuur aanschaffen en informatie opzoeken om meer te leren. Toen iemand het stokje over moest nemen ben ik met veel plezier de vogelcursus gaan organiseren. In de coronatijd stonden we voor het blok, om de cursus toch aan te bieden zijn we het online via zoom gaan doen en de excursies verspreid over 2 dagen met kleinere groepen. Het voordeel was dat er voor de cursisten meer rust en aandacht was, zo zie je dat er altijd weer een oplossing te vinden is. Rotta is de laatste jaren behoorlijk gegroeid, mede dankzij de cursussen en de excursies. En daar zijn altijd weer mensen bij die actief willen worden.

Rotta zal in de toekomst vaker voor keuzes komen te staan. Groene buffers komen onder druk te staan, hoe kunnen die het beste beschermd worden? Woningen of windmolens? We zijn vaak de stabiele factor aan tafel, omdat wethouders, raadsleden, medewerkers van organisaties steeds wisselen. Onze inbreng wordt gewaardeerd, er wordt regelmatig een appel op ons gedaan. Rotta kan het goede verhaal vertellen, vanuit de belangen van de natuur. Soms ontmoet je vastgeroeste ideeën, maar de inbreng van jongere medewerkers, die al anders opgeleid zijn en met andere ogen kijken stemt hoopvol.

Ik heb altijd veel waarde gehecht aan het verbinden van mensen met kennis, interesse en ervaring. Dingen in gang zetten, samen tot resultaat komen. Dat is de kracht van Rotta, al die mensen met een passie voor de natuur, op verschillende manieren, elkaar versterkend.

En tenslotte zoek ik nog een opvolger om zo nu en dan de balletjes bij golfbaan De Hoge Bergse op te rapen. Dat moet je wel vroeg in de ochtend doen om geen ballen om je oren te krijgen.' <<

DE FAKKEL

Een Rotta-lid verhaalt over een persoonlijke ervaring in de natuur en wat dat bij hem of haar heeft losgemaakt. De fakkel wordt steeds aan een ander lid overgedragen die ons in de volgende Aves Visum zijn of haar (natuur) roerselen mee laat beleven.

Maurice van Veen
aan het woord . . .

Wat een eer om de Fakkel van Marion over te mogen nemen. Mijn naam is Maurice van Veen en ik woon sinds 2008 met mijn vrouw en twee zoons van 12 en 14 jaar in Bleiswijk. Van jongs af aan ben ik al met de natuur bezig en dit werd nog eens aangewakkerd door een oom die boswachter was bij Staatsbosbeheer. Hij nam me als klein ventje al mee de duinen in om alles te laten zien wat er groeit en bloeit. Van hem kreeg ik mijn eerste verrekijker en de Peterson Vogelgids.

In mijn vrije tijd heb ik altijd een verrekijker bij me, op het werk staat er zelfs een naast me op het bureau!

Ik woonde toen in Apeldoorn waar ik op mijn tiende al lid werd van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie waar je eigenlijk pas vanaf je twaalfde lid mag worden. Dat was een mooie tijd van planten determineren, zweefvliegen vangen en op naam brengen, burlende herten luisteren in de herfst en in de winter naar de IJssel voor wintervogels.

Na heel wat jaren van studeren was ik in 1999 klaar met de studie Plantenveredeling en Gewasbescherming in Wageningen en begon ik aan mijn eerste baan bij Bejo Zaden in Noord-Holland als onderzoeker weefselkweek. Ik kweekte in die jaren al orchideeën op de vensterbank en

toen er bij Anthura in Bleiswijk een baan vrij kwam als onderzoeksmanager hoefde ik daar niet lang over na te denken. Mijn vrouw werkte toen bij Nutricia in Zoetermeer en we stonden regelmatig naast elkaar in file terug naar Haarlem. Dus werd het besluit genomen om te verhuizen, en dat werd Bleiswijk.

Anthura is een plantenveredelingsbedrijf in anthuriums, orchideeën en tegenwoordig ook bromelia's. In de beginjaren werkte ik vooral op het weefselkweeklaboratorium voor de optimalisatie van het productieproces. Hiervoor mocht ik geregeld naar China om daar ook een laboratorium op te zetten. Tegenwoordig ben ik

meer celbioloog en werk ik met apparatuur om chromosomen te tellen en kruisingen te maken die in de regel moeilijk zijn. Hiervoor hebben we allerlei technieken ontwikkeld om toch die bijzondere plant te verkrijgen waardoor we weer een nieuw bijzonder ras op de markt kunnen zetten.

In mijn vrije tijd heb ik altijd een verrekijker bij me, op het werk staat er zelfs een naast me op het bureau. Toen er in 2016 een telescoop bij kwam werd het allemaal wat serieuzer. Die ene meeuw krijgt tegenwoordig een naam en dat kleine bruine vogeltje werd ineens een waterpieper. Vogellijsten hield ik altijd al bij zoals een levenslijst met alle soorten

die ik in Nederland zag. Waarneming.nl is voor mij een ideaal medium om alles bij te houden en ook een houvast voor wat ik waar heb gezien. Binnen het werkgebied van Rotta kwam ik al snel dezelfde soort mensen tegen en zo werd ik gevraagd voor rondleidingen in het Koornmolengat en om als gids te dienen tijdens de vogelherkenningscursus. Het is erg leuk om mensen bekend te maken met vogels en al helemaal om de cursisten later ook in het veld tegen te komen, met een verrekijker om de nek!

Sinds een paar jaar ben ik ook lid van Dutch Birding. Dat is een club fanatieke vogelaars die een passie hebben in het vinden en delen van bijzondere waarnemingen. En dat is nu juist wat ik het leuke vind: lekker het veld in en genieten wat er allemaal te zien is. Zo kan ik genieten van baltsende houtduiven, de eerste zingende tjiftjaf of de eerste gierzwaluw terug uit Afrika. De kers op de taart is toch wel het zelf ontdekken van een zeldzame soort zoals een bladkoning, steltkluut of visarend. Maar mijn hart ging pas echt sneller kloppen bij het vinden van een orpheusspottvogel en twee

jaar later een struikrietzanger in de Bleiswijkse Zoom.

Vakanties vieren we voornamelijk in Scandinavië. Zo zijn we ook dit jaar weer naar Noorwegen geweest. De wildernis en ongereptheid is er werkelijk prachtig. Het eten van zelf gevangen vis uit het fjord brengt je echt dicht bij de natuur. Ook in Noorwegen hou ik natuurlijk weer een vogellijst bij, al heeft deze niet veel meer dan 100 soorten, en dat bij elkaar gesprekkeld in 10 weken vakantie.

Het blijft daarom bijzonder dat je in een dag op Texel ook vrij makkelijk meer dan 100 soorten kunt waarnemen. Dit laat maar weer zien in welke bevoorrechte positie we ons bevinden in Nederland. En daar moeten we zuinig op zijn.

Sinds vorig jaar heb ik de coördinatie van het onderzoek overgenomen van Aria van Ballegoie. Binnen Rotta hebben we een aardig beeld van de vrijwilligers die binnen ons werkgebied iets inventariseren. Dit kan zijn op het gebied van broed- en kolonievogels, planten, dag- en nachtvlinders maar tegenwoordig ook ringslangen die zich langzaam uitbreiden richting het westen. In het najaar wil ik een avond te organiseren voor al deze vrijwilligers om hun onderzoek met elkaar te delen. Hierover volgt later meer. Zou je ook iets willen betekenen voor het onderzoek binnen Rotta neem dan gerust contact met me op en kunnen we kijken waar je interesse ligt. <<

De Fakkel geef ik graag door aan .....

Kaardebol

De grote kaardebol, veel in het Rotta gebied te vinden, o.a. in de Overhoek tegenover het Trefcentrum, staat er ondanks de droogte eind juni nog altijd fleurig groen bij. Hoe doet die dat? Nadere inspectie lost het vraagstuk op: in de oksels van de bladeren staat altijd nog een beetje water, alle vocht van regen, mist of dauw wordt zorgvuldig bewaard om uitdroging te voorkomen. Ook vogels en insecten maken daar gebruik van.

Het is in vele opzichten een bijzonderheid. Er is geen plant te vinden met een stekelige bol met bloemen erin, en ze bloeien in een baan vanuit het midden naar boven en naar beneden. De plant is zo stekelig en stevig dat je het wel uit je hoofd laat hem met de hand te plukken.

Eerst denk je een distel te zien, maar de plant hoort bij de kamperfoelie-familie. Als het een distel zou zijn zou hij het bekende zaadpluis laten zien,

wat bij alle composieten (zoals bv ook paardenbloemen) te zien is na de bloei. De bloem verandert in een bruin nog altijd stekelig nootje en geeft nog lang voedsel aan vogels (vooral putters) en insecten. In de droge zaadbol is soms het rupsje van een microvlinde, de kaardebolbladroller, te vinden.

In het verleden werd de uitgebloeide kaardebol wel gebruikt als pannelspons, en allicht om wol te kaarden. Een veelzijdige plant dus! <<

Josien Hofs

A close-up photograph of a spider on its web. The spider is positioned in the center of the frame, with its body and legs clearly visible. The web is a complex, spiral pattern of fine, white threads that fills the entire background. The lighting is dramatic, with a strong light source from the upper right, creating a bright glow and casting long, dark shadows. The overall color palette is dominated by dark blues and greens, with the white threads of the web providing a stark contrast.

september

spinnenmaand

Arend Hoogeveen

Het spinnenseizoen is aangebroken! Dat betekent dat die achtpotige bestjes onze huizen binnenvallen. Dit jaar zullen we vanwege de warme zomer misschien wel een invasie krijgen van die kleine monsters. Maak je geen zorgen, van de 43.000 spinsoorten is slechts een handjevol gevaarlijk.

Zijn er in de herfst meer spinnen? Niet echt, je ziet ze alleen meer. In het najaar gaan de vrouwtjes graag naar binnen omdat de nachten kouder worden. En om zich voort te planten, komen de mannetjes dan óók uit de krochten tevoorschijn op zoek naar liefde en een vrouwtje om te paren. Spinnen moeten het immers zonder dating-app doen. Daarom zie je er dan dus meer. Maar het kan ook dat ze simpelweg meer opvallen omdat ze in de herfst volwassen – en dus groter – zijn.

Spinnen zijn vernuftige wezentjes met een aantal bijzondere kenmerken!

Heb je afgelopen zomer ook veel spinnen gezien? Dat kan kloppen, door de zachte winter zijn veel spinnen in leven gebleven. Daardoor waren ze in de zomer al groter dan normaal en zijn ze waarschijnlijk meer opgevallen.

Spinnen hebben zich over de gehele wereld verspreid behalve in permanent koude gebieden. Menselijke bebouwing is voor een aantal spinnen zeer geschikt als habitat, zo zijn tuinen, parken en wegbermen voor vele soorten een goede leefomgeving. In de Benelux zijn slechts een paar soorten algemeen bekend die je relatief vaak tegen komt: de kruisspin, de trilspinn en de gewone huisspin. Een andere veelvoorkomende soort is de veldtrechterspin, deze leeft echter meer verborgen in de struiken. De kruisspin laat zich meer zien in tuinen en plantsoenen maar voelt zich absoluut niet thuis in huizen.

Hier komen geen gevaarlijke spinnen voor. Er zijn wel enkele soorten die beter met rust gelaten kunnen worden vanwege de pijnlijke beet, zoals bijvoorbeeld de beet van deroodwitte celspin en die van de spoorspin staat eveneens bekend als zeer pijnlijk en kan leiden tot onder andere duizelingen en misselijkheid.

roodwitte celspin

spoorspin

Het nut van spinnen

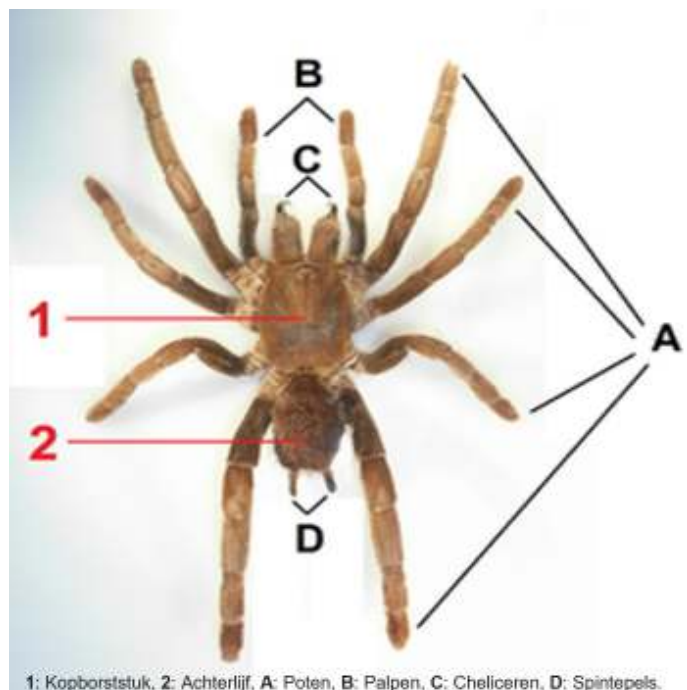
Hoewel ze voor sommigen misschien angstaanjagend lijken, is het belangrijk om het nut van spinnen te benadrukken. Ze zijn belangrijk voor het milieu en de natuur. Spinnen zorgen ervoor dat insectenpopulaties niet de spuigaten uitlopen en zijn ook een belangrijke voedselbron voor een breed scala aan dieren – van vogels tot hagedissen.

De spinnen die de winter overleven, zijn vroeg in het landbouwseizoen de beste vrienden van boeren, tuinbouwers en tuinders. Ze smikkelen en smullen namelijk van de grote vijanden van gewassen, planten en bloemen. Ze doden ook andere spinachtigen en spinnen – zelfs van hun eigen soort. Bovendien zijn spinnen een belangrijke voedselbron voor een verscheidenheid aan vogels, hagedissen, wespen en zoogdieren.

Ook voor mensen doen spinnen hele goede dingen. Wist je dat met chemicaliën uit spinnengif verschillende ziekten worden behandeld? Ook spinnenzijde komt ons goed van pas. Dit is namelijk het sterkste natuurlijke materiaal dat er is en heeft machinebouw tot nieuwe inzichten geïnspireerd. Had je niet gedacht hè?

Kenmerken van een spin

Spinnen zijn vernuftige wezentjes met een aantal bijzondere kenmerken. Zo hebben ze altijd een uit twee delen bestaand lichaam en acht poten die aan het kopborststuk – de cephalothorax – zijn bevestigd. Dit voorste deel is duidelijk te onderscheiden van het zakachtige achterlijf.

1: Kopborststuk, 2: Achterlijf, A: Poten, B: Palpen, C: Cheliceren, D: Spintepels.

Het achterlijf – opisthosoma – van spinnen wordt van het kopborststuk onderscheiden door de sterke insnoering van het spinnenlichaam, de petiolus. Het lichaam wordt hierdoor minder 'stijf'. Het achterlijf is meestal bol- tot eivormig en bevat het grootste deel van de organen, zoals het hart, delongen, een groot deel van het spijsverteringskanaal en de voortplantingsorganen.

De meeste spinnen in Nederland zijn - exclusief uitsteeksel en poten - niet langer dan een centimeter. De kleinste spinnen worden niet langer dan 0,7 millimeter. - Mannetjesspinnen blijven vaak kleiner dan vrouwtjes, soms zelfs aanzienlijk kleiner. Bij een aantal spinnen zijn de verschillen zelfs zo groot, dat beide seksen eerder twee aparte soorten lijken, zoals bijvoorbeeld de wespspin.

Schutkleur

Vrijwel alle spinnen hebben een schutkleur zoals bruin of zwart zodat ze minder zichtbaar zijn voor vijanden. Ze gebruiken hun kleuren als camouflage op de ondergrond waarop ze leven. Bij de spinnen zijn echter alle kleuren van de regenboog beschreven. Spinnen die een zeer giftige beet hebben waarschuwen hun vijanden vaak met felle waarschuwingkleuren. Ze geven hiermee aan dat ze beter met rust gelaten kunnen worden.

Spinnen zijn soms zeer goed gecamoufleerd en nauwelijks op te merken doordat ze tegen de achtergrond wegvallen. Dit kan worden veroorzaakt door de lichaamskleur of lichaamsvorm en ook combinaties komen voor. Veel soorten hebben een goede camouflage om niet op te vallen voor vijanden, andere soorten gebruiken hun schutkleur om prooi in een hinderlaag te lokken.

Een aantal spinnen kan van kleur veranderen. Een bekend voorbeeld vormen de krabspinnen, die hun lichaamskleur van geel naar wit kunnen veranderen door de lichaamsvloeistoffen in de huid anders te verdelen. Ook bestaan er soorten die een 'zomerkleur' en een 'herfstkleur' kennen,

Camouflages

arctosa verborgen in het grind

poltys lijkt op een takje

myrmarachne 'vermomd' als mier

Ogen

De meeste spinnen bezitten vier paar ogen in de ooghevel op de bovenzijde van het borststuk. Spinnen hebben altijd enkelvoudige ogen, die een enkele lens bevat en geen samengestelde ogen zoals bij insecten.

Sommige soorten hebben twee of slechts één paar ogen en bij enkele soorten spinnen zijn de ogen functioneel volledig verloren gegaan. Dergelijke soorten leven uitsluitend in grotten aangezien visuele zintuigen hier vanwege de permanente duisternis nutteloos zijn.

Ogen van de springspin

De ogen zijn altijd in paren gelegen, vaak is één paar wat beter ontwikkeld dan de andere drie en dit zijn meestal de voor-middenogen. Vooral jagende zwervende spinnen zoals de springspinnen hebben ten minste één paar ogen dat zeer goed is ontwikkeld. Dergelijke spinnen kunnen diepte zien, verschillende kleuren waarnemen en gepolariseerd licht zien. Het netvlies of retina is beweeglijk zodat het blikveld wordt verruimd. De meeste spinnen zien echter vrij slecht en kunnen alleen grove lichtverschuivingen waarnemen. Ze kunnen zo waarnemen of het dag of nacht is en beelden vormen van objecten die heel dichtbij zijn.

Palpen

Spinnen hebben geen antennes zoals insecten. Ze hebben wel tastsprietten maar deze zijn ontstaan uit monddelen en worden de pedipalpen genoemd. Deze gelede en sterk beweeglijke aanhangsels hebben een soortgelijke tastzintuiglijke functie.

Daarnaast vervullen de pedipalpen bij de mannetjesspin een rol als geslachtsorgaan. Het laatste segment van de palp van een mannetje bestaat uit een vergroot opslagorgaan, de bulbus: opslagplaatsen waarin sperma wordt bewaard en dienen als paarorganen waarmee het sperma in de geslachtsopening of epigyne van het wijfje wordt gebracht. De vorm van de palp van het mannetje is een van de belangrijkste kenmerken bij de determinatie van spinnen. De palp van een vrouwtje is draadachtig en wordt gebruikt als tastorgaan. Bij een aantal soorten worden ze door de vrouwtjes gebruikt om de eicocon met zich mee te dragen.

Cheliceren

Spinnen hebben twee cheliceren of gifkaken, die hol zijn zodat het gif kan worden ingespoten in het prooidier. De gifklier van de spin is inwendig aan de voorzijde van het kopborststuk gelegen en wordt bediend door twee gedraaide spieren die het gif met grote kracht in de kaken en vervolgens in de prooi brengen.

Spinnen worden verdeeld in twee groepen op basis van de bouw van de cheliceren. De oorspronkelijke kaakvorm is orthonogaat: de cheliceren staan hierbij parallel en de gifstekel is omlaag geklapt. De cheliceren kunnen alleen van boven naar beneden bewegen. De andere groep spinnen heeft een kaakbouw die labidognaat wordt genoemd: deze soorten kunnen de cheliceren van links naar rechts bewegen waardoor ze als een tang kunnen worden gebruikt.

Cheliceren worden ook gebruikt om mee te kauwen. De kaken zijn voorzien van scharnieren en de uiteinden worden tegen een met doornen bedekte basis gewreven waardoor het voedsel wordt vermalen.

Poten

Spinnen hebben altijd acht poten en niet zes zoals insecten. Bij sommige soorten zijn de palpen sterk vergroot zodat het net lijkt of ze een extra paar poten hebben. Er zijn ook soorten die sterk verlengde spintepels aan het achterlijf hebben die aan poten doen denken.

De acht looppoten ontspruiten aan het kopborststuk. Het voorste potenpaar wordt met een Romeinse I aangeduid, het achterste potenpaar met IV. De poten hebben wel buigspieren maar in sommige van de grootste gewrichten geen strekspieren. Het strekken van de poten gebeurt hier hydraulisch door het opvoeren van de bloeddruk in het kopborststuk.

De poten zijn vaak bedekt met diverse typen zintuigharen, die aanraking, luchtvochtigheid, vibraties en geuren kunnen waarnemen. Soorten die in holen leven hebben vaak een korte, fluweelachtige lichaamsbehaarung die bij het graven geen weerstand geeft. Andere soorten hebben juist een lange en stekelige behaarung.

Het uiteinde van de poot is bij spinnen verschillend van vorm, soorten die webben maken hebben twee kamachtige structuren aan iedere poot, met daartussen een haakachtige structuur. Door deze tegen elkaar te klemmen kan een spin zich vasthouden aan de spindraad. Soorten die geen web maken maar bodembewonend zijn of in bomen leven hebben de onderzijde van de poot vele fijne haartjes die zelf ook weer uitschieters hebben, die op alle mogelijke oppervlakken blijven plakken. Ze kunnen zelfs verticaal tegen glas lopen.

Zenuwstelsel

Spinnen hebben een zenuwstelsel dat afwijkt van andere ongewervelden en zelfs van andere spinachtigen. Het zenuwstelsel is geheel gelegen in het kopborststuk. De hersenen zijn gecentraliseerd tot één knoop, waarbij de zenuwbanen door de petiolus naar de spintepels leiden en naar de haartjes op de huid van het achterlijf.

De huid van spinnen bevat haartjes die trillingen in de lucht kunnen waarnemen en zo aankomende vijanden of prooien kunnen detecteren. Spinnen kunnen waarschijnlijk geen geluidstonen onderscheiden maar slechts hun aanwezigheid waarnemen.

De reukharen spelen een belangrijke rol bij de spinnen, die elkaar als familielid herkennen. Ze verjagen soortgenoten die niet tot de eigen familie behoren. Daarnaast kunnen spinnen verschillende omgevingsvariabelen vaststellen, zoals de temperatuur, de luchtdruk en de luchtvochtigheid.

Ademhaling

Spinnen behoren tot de geledpotigen en hebben dus geen longen zoals zoogdieren. Veel spinnen hebben zogenaamde boeklongen die de naam danken aan de vele bladachtige plaatjes die zuurstof opnemen. Het ademhalingsapparaat is altijd gelegen in het achterlijf. De ademopeningen bestaan uit een spleetachtige opening aan de buikzijde waarbij het aantal openingen kan verschillen per familie. Meestal zijn de spleten onbehaard om de ademhaling te vergemakkelijken.

Bloedsomloop

Spinnen hebben een open bloedsomloop. Het buisvormige hart van een spin ligt ongeveer in het midden van het achterlijf aan de bovenzijde. Spinnen die via boeklongen ademen, moeten alle zuurstof via bloedvloeistof naar de organen pompen, terwijl spinnen met een ontwikkeld

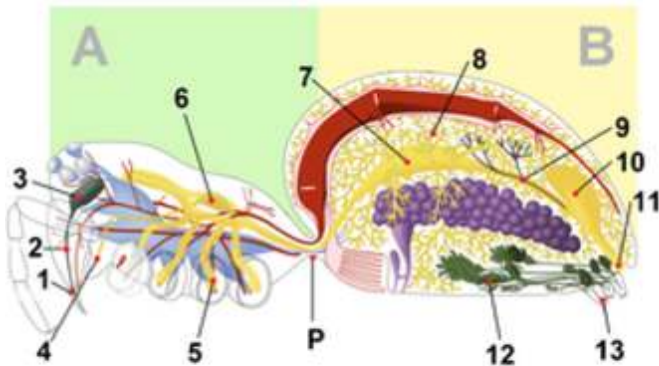
tracheeënstelsel (stelsel van ader-achtige buisjes) hun lichaam deels direct voorzien van zuurstof.

Spijsvertering

Spinnen verteren hun prooi grotendeels buiten het eigen lichaam. Ze doen dit door de prooi vast te pakken met de kaken (1) en het gif via het gifkanaal (2) van de gifklier (3) in een prooi te spuiten, waarbij het gif de prooi verlamt maar daarnaast ook een sterk verterende werking heeft. Het lichaam van een prooi wordt hierdoor van binnenuit verteerd waarna de spin het goedje opzuigt.

Achter de maag (6) zijn twee kanalen gelegen die doorlopen in de basis van de poten. Hierdoor worden de ledematen voorzien van voedsel. De darmen van de spin lopen door de nauwe verbinding tussen het kopborststuk. De werkelijke darmen van de spin zijn in het achterlijf gelegen, ze zijn hier sterk verbreed en eindigen in een einddarm (11).

De spijsvertering van een spin

A = kopborststuk, B = achterlijf, 1 Cheliceer, 2 Gifkanaal, 3 Gifklier, 4 Slokdarm, 5 Darmuitloper, 6 Maag, 7 Dunne darm, 8 Verteringscellen, 9 Malphagische buisjes, 10 Einddarm, 11 Anus, 12 Spinklier, 13 Spintepel, P Petiolus

Spinnen hebben geen nieren of een lever die moeilijk afbreekbare stoffen volledig kunnen desintegreren tot makkelijk uitscheidbare stoffen. Ze zetten hun afvalstoffen deels om in niet in water oplosbare verbindingen die worden opgeslagen in het lichaam en op een gegeven moment worden uitgescheiden.

De spin

*buiten is het kil
alles nog stil
nu ik naar buiten kuier
zie ik een sluier
van draden op de struiken
kan ik het najaar al ruiken*

*draden die hangen
de vlieg zit gevangen
in het web van de spin
hij verroert geen vin
dit is het spel der natuur
voor de prooi is het zuur
maar de spin
heeft het naar zijn zin*

Bronnen:

- Weeronline
- Diversen Wikipedia

Spintepels

De achterlijfsaanhangsels van spinnen worden wel de spintepels genoemd. Het zijn gepaarde, kegelvormige structuren die bedekt zijn met kleine klieropeningen. De spintepel zelf produceert geen spinrag, het is een drager voor vele honderden zogenaamde spindoppen die het spinrag uitscheiden, een vloeistof die uithardt tot een draad zodra de vloeistof door de poten wordt uitgerekt. Het spinsel bestaat chemisch gezien vooral uit proteïnen. Er zijn verschillende diktes en kan op verschillende manieren worden bewerkt.

Spinrag is sterker dan de beste synthetische materialen die de mens kan maken bij dezelfde dikte. Het is echter niet stijf, zodat bijvoorbeeld gebruik in kogelwerende vesten niet mogelijk is. De kogel komt niet langs het vest maar gaat met vest en al het lichaam in. Het web van een kruisspin weegt slechts ongeveer 0,1 tot 0,5 milligram.

Spinnen buiten de deur houden

Eigenlijk willen spinnen je huis helemaal niet binnenkomen. Ze blijven er liever weg, omdat er minder voedsel is en het te droog en schoon is. Maar, ze moeten toch iets om te overleven.

Dus als je de spinnen uit je huis wilt verwijderen, doe het dan op een natuurlijke manier zonder de hele spinnenpopulatie uit te roeien. Houd je huis schoon en zorg ervoor dat ramen en deuren zoveel mogelijk gesloten zijn. Dat zal deze ongewenste bezoekers afschrikken. Maak kieren en gaten dicht, en zorg voor zo min mogelijk vliegen in huis.

Nog een typische 'oma weet raad'-tip: de beestjes kunnen de geur van pepermuntolie of citrus (of een andere sterke geur) ook niet verdragen. Spray wat pepermuntolie op een watje en leg deze op verschillende plekken in huis. Grote kans dat geen spin meer een stap over de drempel durft te zetten.

Als je last hebt van een overmatige angst voor spinnen - arachnofobie - is het fijn om te weten dat het spinnenseizoen niet van lange duur is. De gezellige spinnendrukke duurt meestal van de eerste of tweede week van september tot begin oktober! <<

Rotta natuurwerk

Rien van der Vorm

Biodiversiteit, dat woord hoor je in natuurbeschermingskringen vaak, ook bij ons natuurwerk valt de term regelmatig. Maar wat bedoelen we daar precies mee? In de perfecte wereld zien we dan een naturomgeving met alle soorten van bloemen, bomen, insecten en meer dieren die in harmonie met elkaar leven.

... dan blijven dit 'oasen in een woestijn van natuurlijke armoede!'.

Het is voor een ieder duidelijk dat dit paradijs allang niet meer bestaat, zeker niet in ons werkgebied. In het gunstigste geval een door mensen bedacht en uitgevoerd landschap zoals de Rottemeren, Groenzoom en Bentwoud. Niets mis mee, alles in ons land is kunstmatig.

zoals het Bentwoud. Dit pakt soms goed uit, er ontstaan bijvoorbeeld groeiplaatsen voor orchideeën. Maar zolang er geen soortenrijke verbindingen zijn naar in dit geval de Rottemeren, dan blijven dit 'oasen in een woestijn van natuurlijke armoede'.

Is er dan helemaal niets goeds te melden, dat dan weer wel. Beheerders van recreatiegebieden doen hun best er met hun beheermaatregelen meer variatie te verkrijgen. Rotta Natuurwerk doet dit op kleine schaal in de natuurparels, zoals het Koornmolengat en de Wiebertjes. We zien dit jaar in onze gemaaide veldjes meer bloemen en dus ook meer insecten. Staatsbosbeheer heeft het maaibeheer in de Bleiswijkse fles wat aangepast, met als resultaat meer rietorchissen. Maar het kan altijd nog beter, enkele leden van Rotta Onderzoek zijn kritisch op sommige delen van beheer, met elkaar gaan we bepalen wat beter kan en moet.

Maar echte natuur met een afwisseling van leefgebieden met een divers soortenpatroon is ver te zoeken. Het is allemaal te veel bedacht en gestuurd, te klein en te weinig met elkaar verbonden. Met andere woorden, de biodiversiteit is ver te zoeken. Soorten zitten opgesloten in een te klein leefgebied, als ze er al zijn kunnen zij zich vaak niet verspreiden naar andere gebieden. Een groot graanveld is ideaal voor soorten die alleen van graan houden. Komen er net als vroeger allerlei kruiden in voor, zoals korenbloem en dergelijke, dan kunnen er al meer soorten in leven. Weiden met alleen Engels raagrass zijn zeer geschikt voor koeien, hoewel zij ook gras met allerlei kruiden zullen prefereren als ze de keuze zouden hebben.

Kortom, alles zonder variatie is armoede, zelfs in een veld met enkel orchideeën is geen sprake van biodiversiteit. In een natuurlijk landschap is er variatie in grondsoort, waterstand, hoogtes en laagtes, dit alles zorgt er voor dat meerdere soorten hier kunnen leven. De overheid doet soms zijn best om gevarieerde landschappen te creëren,

Toevallig kwam onlangs het verzoek van Staatsbosbeheer om mee te denken over het verbeteren van de biodiversiteit in het Rottemereengebied, dit vraagt om meer onderzoek en er is een fors budget voor vrijgemaakt. Dit alles binnen het kader van de uitvoeringsagenda van het Ontwikkelplan Landschapspark De Rotte, zie hieronder de projectomschrijving. <<

9 Maatregelpakket voor het versterken van biodiversiteit	
Doel	Het Ontwikkelplan bevat ambities en een zonerings voor de balans tussen recreatie en natuur. Deze wordt uitgewerkt in een concreet maatregelpakket (voor opname in het beheerplan) voor het versterken van biodiversiteit binnen de vier landschappen en bij het realiseren van verbindingen. In overleg met de gemeenten bepalen of een aparte doelsoorten-bepaling met nulmeting en vervolgmetingen, nodig is. Indien nodig gelijkluidend met de gemeenten. Ook wordt gekeken of bepaalde natuurterreinen beheerd kunnen worden door lokale partijen en onder welke voorwaarden (zie ook project 39).
Ontwikkelprincipes	a, e, h, i, j
Trekker	Recreatieschap
Stakeholders	Rotta, Gemeenten Lansingerland, Zuidplas, Rotterdam, AGBR, (consulteren van de ondernemers en -vereniging), HHSK.
Resultaat	<ul style="list-style-type: none"> • Maatregelpakket voor versterken biodiversiteit; • Systematiek voor monitoring.
Kosten	Plankosten: €40.000 Uitvoeringskosten: nvt Beheer, jaarlijks: nvt
Financiering	Recreatieschap Rottemeren
Doorlooptijd	12 maanden
Vervolg	Uitvoeren in gebiedsgerichte projecten en aanpassen beheerplan

Nijlgans

van heilige vogel en pronkjuweel tot ongewenste vreemdeling

Dick Hoek

De nijlgans wordt in Europa gerekend tot de invasieve exoten. Exoten zijn uitheemse planten, dieren of micro-organismen die Nederland niet op eigen kracht kunnen bereiken, maar door menselijk handelen terecht zijn gekomen in de Nederlandse natuur. Exoten die bovendien inheemse soorten verdringen en schade aan natuur, economie en veiligheid of gezondheid van mens en dier veroorzaken worden invasieve exoten genoemd.

Er komen in Nederland nu ongeveer 1400 soorten exoten voor, waarvan ongeveer 36 invasief (1). Invasief zijn onder meer reuzenberenklauw, rode Amerikaanse rivierkreeft en Japanse duizendknopen. Ze zijn ook algemeen in het Rotta-gebied. De nijlgans staat ook te boek als invasieve exoot en is een algemene broedvogel in het Rotta-gebied.

Ooit werd de nijlgans in de Egyptische mythologie beschouwd als een heilige vogel die geassocieerd werd met verschillende goden. Men geloofde dat de gans de ziel van de overledene symboliseerde en hij werd vaak afgebeeld op grafschilderingen als een symbool van vruchtbaarheid en overvloed. De eerste duidelijke afbeelding van een nijlgans stamt uit de periode rond 2.200 jaar v. Chr., meer dan 4.000 jaar geleden (2).

In de 17e eeuw, duizenden jaren later werd de nijlgans in Engeland als siervogel uit Afrika geïmporteerd en gehouden in watervogelcollecties. Ook in Nederland was de nijlgans een populaire soort en op het schilderij '*Een pelikaan en andere vogels bij een poel*' van Melchior de Hondecoeter (1680) krijgt de nijlgans dan ook een prominente plaats.

Nu staat hij op de Europese lijst van *zorgwekkende invasieve uitheemse soorten* die is vastgesteld door de Europese Unie. Er geldt een import-, handels- en fokverbod. Bovendien geldt voor lidstaten de plicht om in de natuur aanwezige populaties op te sporen, te verwijderen, of als dat niet lukt, zodanig te beheren dat verspreiding en schade zoveel mogelijk wordt voorkomen(1). Met andere woorden: nijlganzen horen in Europa niet thuis, ze zijn voor de inheemse natuur schadelijk en moeten in Europa uitgeroeid worden als het even kan.

Hoe heeft het zover kunnen komen? Tijd voor een nadere kennismaking. Het oorspronkelijke verspreidingsgebied omvat Afrika ten zuiden van de Sahara en in Noord-Afrika het Nijldal in Egypte. De nijlgans broedde nog tot het begin van de 18e eeuw in zuidoost Europa (3). In Nederland duurde het nog tot 1967 voordat ontsnapte nijlganzen zich ook als wilde vogel in ons land vestigden,

terwijl in Engeland al meer dan een eeuw vrij vliegende populaties voorkomen. Met de nijlgans in Nederland gaat het uitstekend, koude winters hebben nauwelijks effect op het aantal ganzen. Met vaak twee broedsels per jaar en een overvloed aan voedsel nam de soort snel in aantal toe. Nu is de nijlgans in vrijwel heel Nederland een algemene broedvogel met naar schatting de laatste jaren rond de 10.000 broedparen (8). Vooral in de nazomer en winter vormen de vogels grote groepen, tot honderden vogels. Ze foerageren dan in grasland en op oogstrestanten in bouwland. Ook in het Rotta-gebied is de nijlgans een algemene broedvogel.. Voor een succesvol broedsel is open water in de omgeving, voedsel in de vorm van gras of oogstrestanten en enige dekking in de vorm van ruigte, bomen of struiken om veilig te nestelen voldoende.

Waar zijn de Europese autoriteiten nu zo bang voor?

1. door zijn agressieve houding zou de nijlgans een negatieve invloed op de inheemse fauna hebben;
2. de nijlgans hoort hier niet thuis;
3. hij veroorzaakt landbouwschade;
4. hij neemt snel in aantal toe waardoor de bovengenoemde problemen alleen maar groter worden.

Ook onder vogelaars is er discussie: wel of niet bestrijden? 'Vogelkenners zijn niet zo gelukkig met deze aanwinst. Ze vrezen het ergste voor een hele reeks inheemse water- en moerasvogels, die zullen wijken voor de agressie van deze nieuwkomers'. (Henk van der Halm in Trouw, 18 februari 1995).

Zelfs Vogelbescherming maakt een onderscheid tussen nijlganzen en andere soms voor de landbouw schadelijke ganzensoorten. Wanneer exoten belangrijke economische schade veroorzaken maakt Vogelbescherming géén be-

zwaar tegen schadebestrijding en populatiebeperking van de exoot ter voorkoming van die schade, mits deze bestrijding inheemse vogelsoorten niet onevenredig schaadt. Als inheemse vogelsoorten economische schade veroorzaken zal Vogelbescherming in beginsel wél bezwaar maken tegen populatiebeperkende maatregelen waarbij dieren worden gedood. Enige redenen die ik voor dit onderscheid kan verzinnen: ze horen hier niet thuis; daarom is het afschieten van een nijlgans minder erg dan het afschieten van een grauwe gans, die wel als inheems wordt beschouwd.

Bij nadere beschouwing blijken de problemen veel kleiner dan gesuggereerd of blijken totaal afwezig:

1. De nijlgans bedreigt het voortbestaan van andere vogelsoorten of kwetsbare vegetaties.

Ondanks veel en langdurig onderzoek is er niets dat daar op wijst. (6) Natuurlijk zijn er anekdotische voorbeelden bekend hoe een nijlgans een jonge meerkoet verdrinkt. En hun soms agressieve houding tegenover andere soorten is ook een feit. Maar..... we gaan toch geen ooi-evaars afschieten omdat ze weleens een jonge weidevogel pakken? Meerkoeten uitroeien omdat ze zo agressief zijn tegenover 'onschuldige' waterhoentjes? Sperwers verdelen omdat ze jagen op zangvogels als koolmees en roodborst? Dat zijn achterhaalde inzichten en praktijken uit de vorige eeuw.

2. De nijlgans hoort hier niet thuis.

De aanduiding zorgwekkende invasieve *uitheemse* soort die de EU hanteert komt in een vreemd daglicht te staan als je weet dat de nijlgans tot het begin van de 18e eeuw nog in Zuidoost Europa broedde (3). Aangezien de nijlgans tegenwoordig ook weer in Roemenië broedt (4) zou je ook kunnen spreken van een onbedoelde, succesvolle herintroductie. De noordelijke kaalkop ibis is een vergelijkbare soort. Die was door de jacht in de loop van de 17e eeuw in Europa uitgestorven. Nu is er in 2014 een herintroductie programma gestart om de noordelijke kaalkopibis als broedvogel in Europa weer een kans te geven. Een kostbaar project, dat wordt uitgevoerd in Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland en Italië. Hoe is dit verschil te verklaren? De nijlgans is weer terug gekeerd als broedvogel in Zuidoost-Europa, gratis, voor niets en moet worden uitgeroeid.

3. De nijlgans veroorzaakt landbouwschade

De schade die ze aan kunnen richten in de landbouw verschilt niet van andere inheemse ganzensoorten zoals

Dit voorjaar een nijlgans met 14 jongen in Hilligersberg
© Dick Hoek

de grauwe gans en is bovendien betrekkelijk gering. Nijlganzen eten voornamelijk gras. De schade van nijlganzen werd in 2010 geschat op 0,4 miljoen euro. Ter vergelijking: de totale faunaschade toegebracht aan de landbouw werd in 2010 geschat op 96 miljoen euro (5).

4. De nijlgans neemt snel in aantal toe waardoor de bovengenoemde problemen alleen maar groter worden.

De groei van de populatie lijkt de laatste jaren in Nederland te stagneren. Mogelijk wordt dit veroorzaakt door afschot en het 'vol' raken van reeds bezette gebieden. (6) Volgens de landelijke jagersvereniging worden er jaarlijks in Nederland meer dan 20.000 nijlganzen geschoten. In Afrika gaat de populatie achteruit, maar hij is daar nog steeds talrijk en staat daarom niet op de Rode Lijst. (7) Je kan je dus afvragen: waarom deze campagne tegen de nijlgans? Zou de beslissing om de nijlgans op de Europese lijst van *zorgwekkende invasieve uitheemse soorten* te plaatsen iets te maken hebben met een lobby van de Europese jagersverenigingen en de boerenorganisaties?

Tot slot.

Het streven naar natuur zonder menselijke invloed is een illusie. We zullen moeten accepteren dat veel exoten, ook de invasieve, hier niet meer weg gaan. Het wordt hoog tijd dat we nu eindelijk eens onze vooroordelen (exotisch is per definitie slecht) opzij zetten en bijvoorbeeld ook de nijlgans een plaatsje onder de Nederlandse zon gunnen.

Reacties op dit artikel zijn welkom! <<

(1) <https://www.invasieve-exoten.info/nl/invasieve-exoten.htm> gedownload op 15-8-2023

(2) Houlihan, Patrick F. 1988. The birds of ancient Egypt. p 62- 65

(3) Josebh del Hoyo c.s. (editors) 1992. Handbook of the birds of the world volume 1 Ostrich to Ducks.p. 589.

(4) <https://observation.org/observation/224317712/> gedownload op 15-8-2023

(5) Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit. 2023. Factsheet Nijlgans.

(6) SOVON Vogelbalans 2020. Thema exoten. Gedownload op 16-08-2023

(7) BirdLife International (2023) IUCN Red List for birds. Gedownload van <http://datazone.birdlife.org> on 15/08/2023.

(8) <https://stats.sovon.nl/stats/soort/1700> gedownload op 20-08-20

De schoonheid van leeuwerikengekweel is net zo belangrijk als die van Da Vinci's Mona Lisa

Ben Koks

Dit stukje gaat over schoonheid, pure schoonheid, zoals die van de zang van de veldleeuwerik. Toen ik ooit de kans kreeg meerjarig onderzoek naar deze soort te organiseren, hield ik altijd in mijn achterhoofd dat landschappen zonder de vrolijke en védragende zang van de veldleeuwerik dode landschappen zijn, landschappen zonder ziel.

Buiten het feit dat een jubelende veldleeuwerik je hart laat zingen, is deze wat bescheiden ogende zangvogel ook nog eens een belangrijke prooi voor de grauwe kiekendief, een elegante en op zeker moment in ons land nagenoeg uitgestorven roofvogel. In alle gepubliceerde studies naar deze kuikendieven loopt de veldleeuwerik als rode draad door de verhalen. Waar de leeuwerik verdwijnt, verdwijnt ook voorgoed de grauwe kiekendief. Veldleeuweriken als een belangrijk symbool voor natuurbehoud. In de provincie Flevoland zal het doek voor de grauwe kiekendief binnen een paar jaar vallen, de leeuweriken zijn bijna op.

Een opgewekte jubelzang dus, schoonheid die zomaar kan verdwijnen als we niet oppassen. En toch is dat precies wat zich al decennialang voltrekt in ons deel van de wereld. Ooit tiereliede een bedwelmende deken van leeuwerikenzang onze kwelders, duinen, heidevelden, hooilanden en akkers. Stel je een wereld voor zonder dit gekwinkeleer en alleen het geluid van vliegtuigen, auto's, windturbines en ander mechanisch geweld in je hoofd.

Maar goed, ik zou het over schoonheid hebben. Kinderboekenschrijver John Bennett publiceerde in 1897 zijn beroemde boek *Master Skylark* (leeuwerik, red.) waarin hij het verhaal vertelt dat niemand minder dan William Shakespeare een jongen met een prachtige zangstem bevrijdt van zijn ontvoerders. De stem van een leeuwerik, lyrischer kun je het niet bedenken. Wat zou het geweldig zijn als de huidige generatie kinderen op school de schoonheid van vogelgezang zou meekrijgen. Dan zouden misschien discussies over bijvoorbeeld de Natuurherstelwet anders verlopen. Dan hadden bestuurders in de aanloop naar het geklapt Landbouwakkoord mogelijk andere keuzes gemaakt. De dominee zou het winnen van de koopman. Ecologen zijn trouwens de dominees van onze tijd. Alleen de kansel ontbreekt. Een toekomstbestendige wereld begint met het begrijpen van de ecologische grenzen.

Ook Guido Gezelle en onze Joost van den Vondel wisten als dichters wel raad met veldleeuweriken. Er zijn regio's in Europa waar men geloofde dat de zang van de 'skylark' de doden begeleidde tijdens de reis naar het hiernamaals. De gedachte dat leeuwerikenzang de reis naar de andere wereld zal begeleiden moet troostend zijn geweest. 'Tears in Heaven' van Eric Clapton of het 'Ave Maria' mogen dan wel prominent in de Uitvaartmuziek top-10 staan, maar de tederheid of de bombast van deze muziek legt het toch af tegen de vocale strijd die mannetjes veldleeuweriken in het voorjaar aangaan om dat ene leuke vrouwtje te paaien.

De veldleeuwerik – vogels in het algemeen trouwens – is niet ingebed in onze cultuur. Ook de gedachte zorgvuldiger om te gaan met onze natuur en cultuurlandschappen is wat minder prominent in onze samenleving aanwezig.

Dat is buiten Nederland wel anders. De veldleeuwerik zit sowieso aardig vastgebakken in het culturele denken van bijvoorbeeld Britten en Fransen. Hoeveel Franse bistro's dragen niet de naam 'Alouette'? En in tegenstelling tot grote delen van het Nederlandse boerenland zijn deze akkervogels in Frankrijk nog talrijk te noemen. Hoewel Macron al vele malen door de Europese Commissie op de vingers is getikt vanwege de naar schatting honderdduizend veldleeuweriken die jaarlijks worden bejaagd in Frankrijk, wat ook wel weer iets over de Franse volksaard zegt.

Over volksaard gesproken, ook Britten houden van veldleeuweriken. Het is een welhaast ontroerende gedachte dat de vele Britten die naar Nieuw-Zeeland migreerden tussen 1864 en 1879 meer dan duizend veldleeuweriken meenamen naar hun nieuwe moederland. Import van belangrijk cultureel erfgoed naar de andere kant van de wereld, een stukje thuis in een kooitje. Vogels en onze cultuur zijn meer met elkaar vervlochten dan we ons in ons jachtige bestaan kunnen voorstellen.

De schoonheid van leeuwerikengekweel is net zo belangrijk als die van de *Mona Lisa* van Leonardo da Vinci. Laat dat op het eind van alweer een weerbarstig broedseizoen van onze lyrische zanger indalen.

Met toestemming van de auteur overgenomen uit *De Volkskrant* van 20 juli 2023

Waarom worden de dagen in september zo snel korter?

Eendrachtismolen Rotterdam © Arend Hoogeveen

Arend Hoogeveen

Elke herfst is er wel een moment dat je denkt: 'wat wordt het al vroeg donker'. Het lijkt alsof de dagen steeds sneller korter worden. En dat is niet zo gek, want in september en begin oktober worden de dagen ook écht sneller korter. Sneller dan bijvoorbeeld in augustus of november. Hoe komt dat?

Met het korter worden van de dagen bedoelen we natuurlijk het afnemen van de daglichtperiode. Het verschil in daglichtlengte heeft te maken met de stand van de aarde ten opzichte van de zon. Het noordelijk halfrond staat in de zomer naar de zon toe gericht en in de winter van de zon af. De seizoenen en ook de daglengte hangen dus af van de hoek die de rotatie-as van de aarde maakt met de zon. In de zomer maakt de as een kleine hoek met de zon, in de winter is die hoek juist groot.

EARTH'S SEASONS in the Northern Hemisphere

Hoe de rotatie-as gedurende het jaar verandert ten opzichte van de zon. Foto: Adobe Stock / designua

Dagen worden korter, maar niet in hetzelfde tempo.

Als we van de zomer naar de winter gaan, dan wordt de hoek van de aardas met de zon dus geleidelijk groter. Maar die hoek verandert niet met een vaste snelheid!

Rondom de equinox, dat is het moment waarop de zon recht op de evenaar schijnt, verandert deze hoek sneller dan op andere momenten. De equinox vindt elk jaar plaats rond 21 maart en 23 september. Met het veranderen van de hoek, verandert dus ook de daglichtperiode. En omdat de hoek rond de equinox sneller verandert dan anders, doet de daglengte dat in die periode dus ook!

Hetzelfde geldt in de lente.

Nou is het dus niet zo dat dit alleen geldt in de herfst. In maart, tijdens de 'andere' equinox, verandert de daglengte ook sneller dan in de periode daarbuiten. Maar dan verandert de daglengte in 'positieve' zin. Met andere woorden: rond 21 maart worden de dagen sneller langer dan tijdens de andere dagen in de lente.

Waar de dagen begin augustus met zo'n 3:30 minuten per dag korter worden, gaat dat rond 23 september met ruim 4 minuten nog sneller. Het kan nog extremer. Neem bijvoorbeeld Helsinki. Deze stad ligt een stuk noordelijker dan Nederland. Hier wordt de daglichtperiode begin augustus met een kleine 5 minuten per dag ingekort. Eind september gebeurt dat zelfs met 5,5 minuut per dag. Hoe noordelijker je komt, hoe sneller dat gaat. Boven de poolcirkel gaat dat zelfs met ruim een kwartier per dag! Dat is ook niet zo gek als je bedenkt dat de daglichtperiode daar verandert van 24 uur per dag licht (middernacht-zon) naar 24 uur per dag donker (poolnacht). <<

Bron: Weeronline

Josien Hofs

Je kunt op verschillende manieren de Wiebertjes beleven. Rennend in daartoe geëigende sportkleding, alleen of met je wandelgroep(je), als speurneus naar planten, insecten of vogels, en als natuurwerker. Vanuit Rotta gaat er geregeld in de vroege ochtend in het voorjaar een groepje vrijwilligers broedvogels tellen. In 2021 en onlangs bekeken we de plantengroei. Het beheer wordt door de vrijwilligers van de Rotta-natuurwerkgroep gedaan.

Het gebied heeft zich ontwikkeld tot een mooie plek voor broedvogels, groot en klein.

Velen van ons kennen het natuurpad, maar tussen het pad en de weg (Ridderzwampad) is het goeddeels ondoordringbaar geworden. In de eerste jaren is er een en ander aangeplant, zoals wilgen en berken. Hier en daar worden veldjes met de zeis gemaaid, om de diversiteit er in te houden. Langs het pad worden door de natuurwerkers van Rotta stukjes vrijgemaakt om doorkijkjes te creëren naar de waterpartijen en de rest van het Hoge Bergse Bos. De dominante planten zijn riet en meerdere soorten wilgen, de laatste zijn bij de inrichting van het gebied aangeplant.

Dood hout blijft liggen en dode bomen mogen gewoon blijven staan. Sterker nog, sommige levende bomen zijn geringd met het oogmerk om dood te gaan. Er zijn houtrillen en broedhopen gemaakt voor vogels, insecten en kleine zoogdieren. Het laten liggen van riet betekent wel weer dat de voedselrijkdom toeneemt, en dat zie je meteen aan de enthousiaste brandnetelgroei rondom de hoopjes. Uiteraard wordt het pad door de natuurwerkers vrijgehouden van overhangende groei. Als dat niet met regel-

maat zou gebeuren was er al snel geen doorkomen aan, vooral de bramen en de distels zouden het pad helemaal onder hun hoede nemen.

Het gebied heeft zich ontwikkeld tot een mooie plek voor broedvogels, groot en klein. Het riet wordt steeds gedeeltelijk gemaaid, en ook wordt getracht het enthousiasme van de verschillende bramen (vooral dauwbraam en dijkviltbraam) wat in te tomen. Het weghalen van braampartijen heeft er jammer genoeg wel toe geleid dat de kneu een andere broedplaats ging kiezen. Zo heeft elke keuze die er gemaakt wordt heeft weer gevolgen voor de andere planten en de dieren.

Broedvogels

Over de vogelstand in het gebied is veel bekend. Dankzij de inspanningen van een viertal Rottaleden (Marijke den Oudendammer, Anneke Zuidervaart, Riekje Waninge en Cor van de Lustgraaf) die in het kader van het SOVON Broedvogel Monitoring Pro-

ject elf keer per jaar vroeg opstaan om te tellen. Tijdens een juli-wandeling zien we de bruine kiekendief laag over vliegen, we horen de jonge vinken het motortje starten, een groene specht scheert voorbij en twee houtduiven vissen tot onze verrassing iets uit het water.

De telgegevens laten 60 soorten zien, die vrijwel allemaal in de Wiebertjes broeden. De Cetti's zanger die vier jaar geleden voor het eerst werd waargenomen groeit nog steeds in aantal. In 2019 is de oeverzaluwwand geplaatst en sindsdien worden zo'n 30 nesten aangetroffen. De grauwe gans gedraagt zich als een soort kolonisor, is in grote aantallen met 11 nesten en bijbehorend kabaal aanwezig. Voor meerkoeten geldt hetzelfde. Pimpel- en koolmezen worden niet broedend aangetroffen maar foerageren er wel, ook met de vliegvlugge jongen. In 2020 was er ineens een sterke stijging van het aantal winterkoningen, daarna is het aantal stabiel gebleven met 11 nesten. De bosriet-zanger is op acht plaatsen gespot, de kleine karekiet op 11 en de tjiftjaf op 9. Bijzonder is dat de keuze van de bruine kiekendief op de Wiebertjes is gevallen, in 2023 voor het tweede opeenvolgende jaar.

De tellers zijn natuurlijk voor het goede doel op pad, soms gaat de wekker heel vroeg in de ochtend en zijn ze al een uur vóór zonsopgang ter plaatse. Maar tegelijk genieten ze van de rust die er dan buiten nog is. Cor vertelt: "zodra we buiten zijn is het rustig, nog geen vliegtuiglawaai en andere mechanische geluiden, alleen geluiden van zingende vogels. De Wiebertjes is een bijzondere biotoop met zowel bos als riet. We hebben geleerd in welke volgorde de vogels in ons land aankomen en we staan bijna te juichen zodra we de eerste blauwborst, tjiftjaf, fitis of zwartkop horen zingen. De kleine winterkoning overstemt alle vogels behalve de grauwe gans. Het langdurig snorren in het riet blijft een aparte belevenis". De volledige soortenlijst wordt als bijlage bij de Aves Visum op de website geplaatst.

Planten

In juni 2021 hebben we een inventarisatie gemaakt, met uitzondering van de grassen. Dit jaar herhaalden we de wandeling in juli. We tellen 20 plantensoorten meer dan de 45 destijds, maar daarover zijn twee opmer-

kingen te maken: we zijn nu een week of vijf later, en wellicht hebben we beter leren kijken.

Behalve riet, wilg en braam vallen de grote aantallen distels op, vooral de kruldistel doet het ontzettend goed, evenals de akkerdistel. De speerdistel vraagt kennelijk een ander biotoopje, die staat wel weer langs het Ridderzwampad. Gewone berenklaauw is ruimschoots aanwezig, en na de maaibeurten zien we het fluitenkruid alweer tevoorschijn komen. Goed kijken levert altijd wat op, wat we mogelijk voorbij gelopen zouden zijn als we iets zien wat lijkt op de veel voorkomende veenwortel blijkt toch iets anders te zijn: even proeven, en ja hoor het is onmiskenbaar waterpeper. Gelukkig verdwijnt de scherpe smaak al weer snel.

Als je terugloopt langs het Ridderzwampad zie je weer een andere vegetatie. Omdat de weg wat schuin afloopt is het er niet echt droog, maar de speerdistel staat daar wel, evenals diverse soorten ooievaarsbek en groot kaasjeskruid.

Exoten weten hun weg ook te vinden. Ondanks alle inspanningen (er zijn door de Rotta vrijwilligers al 8000 exemplaren uitgestoken in het Hoge Bergse Bos) treffen we toch nog een paar stuks reuzenberenklaauw, en er staat een rimpelroos die ook niet uitgenodigd was. Aan de berm van het Ridderzwampad staat helaas Japans duizendknoop, die zich zelfs al

Blauwe reiger op de uitkijk
© Josien Hof

een beetje aan het verspreiden is, een pittige taak voor de natuurwerkers, die inmiddels passende maatregelen genomen hebben. Het resultaat van de plantenverkenningen is te vinden op de NDFF Verspreidingsatlas.

Insecten

De gewone berenklaauw en de krul- en akkerdistels zijn enorm in trek bij insecten. Heel wat weeschildkevertjes (ook wel soldaatjes genoemd) zien we in juli, diverse hommelsorten, bijen en zweefvliegen. Het is de maand van de vlinders, we komen er diverse tegen, zoals de gehakelde aurelia, bont zanddoogje, atalanta, dagpauwoog, citroenvlinder en groot en klein koolwitje. Omdat we uit een anekdote begrepen dat riet putjes moet hebben, keerden we het blad hier en daar om en zien tot onze verrassing een hele troep beestjes. Obsidentify komt er niet uit maar ook zonder bevestiging zagen we wel wat het was: bladluis. Aan de overzijde van het Ridderzwampad zijn heel wat insecten te vinden in het zanddepot. Het is zo bijzonder dat aan de betrekkelijke toegankelijkheid bewust niets gedaan wordt.

Wandelen

Voor de doorsnee wandelaar is het een aardig doorsteekje naar andere delen van het Hoge Bergse Bos. Het oorspronkelijke ontwerp Stille Wateren, waardoor het Wiebertjes-patroon in de vorm van sloten en slootjes vorm kreeg, is alleen nog te zien als er in het najaar veel gemaaid is, en wellicht vanuit de lucht. Het oog oppervlakkig gezien niet heel spannend met al dat riet, bramen en distels, maar zodra je de tijd neemt en beter kijkt is er veel te zien. Zelfs voor degene die er vaker komt is er altijd wel weer wat nieuws of bijzonders, de ene keer positiever dan de andere. En als je ziet hoeveel werk er verzet wordt om het voor de flora en fauna in stand te houden, groeit je respect voor de natuurwerkers. <<

Met dank aan Cor van de Lustgraaf voor de BMP resultaten en de hulp bij de inventariserende wandelingen.

Bijdehand!

Bijenweetjes

- Een bijenvolk verbruikt 40 tot 50 kilo stuifmeel (pollen) per jaar.
- Een bijenvolk bestaat uit 50.000 tot 60.000 bijen.
- Een bij leeft 6 weken, behalve de winterbij zij leeft 5 maanden.
- Een koningin kan tot 2000 eitjes leggen per dag.
- Een bij moet ongeveer 3 kilo nectar halen voor het maken van 1 kilo honing
- Een bij slaat 200 keer per seconde met zijn vleugels.
- Een koningin kan 5 jaar oud worden.
- Een bij vliegt 1 keer de wereld rond voor 1 kilo honing.
- Een dar wordt geboren uit een onbevrucht eitje.
- Een werkster en een koningin worden uit een bevrucht eitje geboren.
- Een werksterlarve wordt 3 dagen gevoerd met koninginnegelei en 3 dagen met een mengsel van honing en stuifmeel.
- Een koninginnelarve wordt 6 dagen gevoerd met koninginnegelei (royal jelly).

zwerm honingbijen © Liesbeth de Frel

Rapport

Broedvogels in 2022

Josien Hofs

In juli kwam de *Broedvogel rapportage 2022* van SOVON uit. Ook vanuit onze regio wordt bijgedragen aan dit belangrijke overzicht. Uiteraard komen 'onze' tellers in de annalen voor, zoals Henk Zomer, Threes en Eliza Lekkerkerk, Cor van de Lustgraaf en Cor Noorman. Ze doen dit meestal niet alleen, maar dit zijn de namen van degenen die de plaatselijke resultaten doorgeven. De betekenis van de tellingen die door talloze vrijwilligers in het hele land gedaan worden kunnen moeilijk overschat worden.

Een aantal trends licht ik hier even uit omdat die betrekking hebben op eveneens in ons gebied voorkomende vogels. De roerdomp wordt vaker waargenomen, wat onderstreept wordt door het aantal foto's dat op onze Facebookpagina wordt geplaatst. De blauwborst en de snor laten zich vaker zien, en de Cetti's zanger doet het als nieuw opkomende soort in meerdere regio's goed.

De stelkluut neemt voorzichtig toe. Voor onze regio was er als eens een enkel broedsucces in de Eendragtspolder, dit jaar was de familie stelkluut te bewonderen in de Groenzoom, op een veilige plek maar goed te zien voor de voorbij wandelende vogelaar.

Wat opvalt is dat de aantallen aalscholvers afnemen, vooral rond het IJsselmeer, maar ook in onze regio zijn de laatste jaren minder broedparen geteld. Uit langjarige overzichten kun je opmaken dat het niet ongebruikelijk is dat de aantallen schommelen. Uiteraard heeft het te maken met de toegankelijkheid van mogelijke broedplaatsen en vooral van voldoende voedsel.

Lepelaars nemen trendmatig toe met een kleine dip de laatste twee jaar, echter niet in die aantallen dat van achteruitgang gesproken kan worden. Zelfs in de nabijheid van steden wordt er gebroed, zoals in de Zevenhuizerplas. Zo'n vijftien jaar geleden leek het nog bijna ondenkbaar, nu is een ontmoeting met een lepelaar in onze regio helemaal niet bijzonder meer, iedere fietser of wandelaar kan daarvan getuigen. De volledige rapportage is gratis te downloaden op sovon.nl. <<

Expeditie Rotta

Josien Hof's

Naast de maandelijkse goed bezochte publieks- en ledenwandelingen zijn we in 2022 gestart met wat we Expeditie Rotta noemen. Het motto is: goed kijken, onderzoeken, van en met elkaar leren. Er is een groepje van vijf leden dat de expedities voorbereid en er gaan mensen van Rotta mee voor een inleidend praatje en de afsluiting.

Dick Hoel geeft uitleg: goed kijken is het motto!

Bij de expeditie moet je het niet hebben van het meters maken, maar vooral van het stilstaan. Stilstaan bij boomknoppen, bij een hommelm, een paddenstoel. Ruiken aan het blad, omdat dat informatie geeft die je niet kunt zien. Luisteren naar de geluiden van een winterkoning, een koolmees, een lachende groene specht. Je ogen uitkijken bij broedende steltkluten en foeragerende jonge grutto's. De kortste wandeling besloeg zo'n 100 meter.

Door zo intensief te kijken groeit je respect voor de natuur, je gaat je verwonderen over wat zich in eigen omgeving afspeelt, omdat je heel uitvoerig stilstaat bij iets, en dat kan iets kleins zijn zoals een soldaatje op een berenklaauw, of het eerste oranjepitje op ontluikend look-zonder-look. Daardoor ontdek je steeds meer: een boterbloem is niet altijd dezelfde, er bestaan meerdere soorten van, zoals de scherpe en de kruipende. Het verschil zit in de details. Het werd een sport om in de winter naar de minuscule rode vrouwelijke bloemetjes van de hazelaar te speuren. Met verbazing zien we in het voorjaar de wolvzwever, een vlieg die als een kolibrie met zijn lange tong de nectar ophaalt. We horen in het vroege voorjaar de eerst aangekomen zwartkop en tjiftjaf. Wat staat er in de berm, is dat nou raapzaad of koolzaad? Koolzaad is een landbouwgewas en raapzaad is een inheemse wilde plant, die zien we hier meestal.

Het gaat zoals we bij Rotta gewend zijn, altijd door, bij gure wind en bij tropische temperaturen. Op een van de warmste dagen van het jaar gingen we op vlinders uit,

maar je hebt de omgeving niet in de hand: de week er voor waren alle bloeiende bermen in de omgeving van het Trefpunt gemaaid. Toch gingen we met een mooie score naar huis, want dankzij het zorgvuldig onderhoud van Ina, Marian en Marion was er in de tuin bij de het Trefpunt en in de Overhoek genoeg te zien. We leren meteen dat er drie soorten witjes zitten: groot en klein koolwitje en het geaderd witje, alle met eigen kenmerken. Ook tijdens de stoeplantenexpeditie in juni was het ongenadig warm, wat niet verheelde dat we in 1,5 uur tijd 30 a 40 soorten rond metrostation Rodenrijs noteerden.

De ervaring leert dat we samen heel wat kennis hebben. De nadruk ligt op zelf kijken, je dingen afvragen, eens op een app als Obsidentify opzoeken wat het kan zijn, een vlinder- of bijenkaart raadplegen, met en van elkaar leren. Zo'n app kan het trouwens ook wel eens mis hebben. Bij de herfstexpeditie in het Schiebroekse Park was het hilarisch te zien dat een foto van een paddenstoel werd geïdentificeerd als kikker. We geven zo veel mogelijk informatie door op de landelijke site waarneming.nl. Rotta heeft hier een eigen pagina, zodat je altijd op kunt opzoeken wat er in 'ons' gebied gevonden is. De expedities zijn op zaterdagochtenden op de tweede zaterdag van de maand, tenzij anders vermeld in de Nieuwsflits. Het vertrekpunt ligt altijd in het Rotta werkgebied. <<

Groot koolwitje © Josien Hof's

Besdragende

struiken en vogels:

voor elkaar van levensbelang

Arend Hoogeveen

In februari heeft de natuurwerkploeg van Rotta zo'n 2.000 struiken en heesters geplant in het Nessebos. In en langs enkele oudere wilgenpercelen zijn meerdere soorten struiken als een zoom geplant. In open plekken in het bos zijn groepjes bomen geplant, zoals ruwe en zachte berk en eik en in het open grasland is op tien plekken doornachtig struweel geplant, waaronder veel besdragende soorten zoals sporkehout (vuilboom), hondsroos, meidoorn en sleedoorn.

Daar waar in de zomer de bloemen te zien zijn bevinden zich in de herfst de vruchten van die besdragende soorten. Zonder bloem geen vrucht. De bloem is als het ware de inspanning van de plant en de zaden het resultaat. In de herfst zijn de vruchten – bessen - te bewonderen. Hun kleurenpracht bevat de boodschap: 'Ik ben er om opgegeten te worden'. Bewonder de – letterlijk - welig tierende meidoorn maar eens in de Wiebertjes.

Het enige moment dat een plant zich kan verplaatsen is de periode dat ze hun zaden verspreiden. Het is van levensbelang dat zaden, al dan niet in het omhulsel van een vrucht, niet dicht bij de moederplant terechtkomen. 'Wegwezen' is dan ook het devies. De natuur heeft vele oplossingen gevonden om zaden te verspreiden. Zaden met vleugeltjes of plujsjes worden door de wind verspreid. Gekleurde bessen worden vooral door vogels verspreid.

Een vrucht is de verpakking waar de zaden in zitten. Om te voorkomen dat rijpe bessen reeds aan de heester gaan ontkiemen bevatten veel vruchten stoffen die de ontkieming remmen. Als vogels deze vruchten alleen maar in hun bek zouden nemen en dan ergens laten vallen, dan zouden veel zaden niet of moeilijk ontkiemen.

Maar eventuele ontkiemingsremmers in de bessen worden in de spijsverteringsorganen van vogels ongedaan gemaakt. Er bestaat een soort win-winsituatie tussen de

*En guichelheil, warempel kijk eens gauw
Dat tiert hier welig, nee dat weelt hier tierig
Dat wiert hier telig, kom wat is het nou?
O, nee hoor, ik bedsel, dat teelt hier welig.
Annie M.G. Schmidt*

besdragende heesters en vogels. De vogel heeft baat bij een energierijke snack, een struik heeft vogels nodig voor de zaadverspreiding. De gekleurde bessen zijn het middel om dat doel te bereiken.

Veel heesters hebben sappige bessen met een voor vogels vriendelijke verpakking. Dieren moeten de vruchten gemakkelijk kunnen vinden, maar ze moeten verder van de boom of struik afblijven. Met stekels, doornen en bittere smaken maken heesters hun belagers duidelijk: 'blijf van mijn lijf en pluk alleen de vruchten.'

Maar niet alleen vogels laven zich aan de bessen, ook mensen doen zich er te goed aan of maken van verschillende soorten eetbare producten. Sommige zijn echter giftig voor mensen zoals kardinaalsmuts, klimop, hulst en taxus, voor vogels overigens niet. <<

Op de rechter pagina een aantal soorten die veel in ons werkgebied zijn te vinden. © Arend Hoogeveen

Bron: Kwartaalblad Het Drentse Landschap, september 2022.

Gelderse roos

De buitenste bloemen van de bloementuיל missen zowel meeldraden als vruchtbladen en moeten de insecten aanlokken: de stoepiers. De rode giftige vruchten worden door vogels weinig geaardeerd. Voor mensen zijn de vruchten ook niet eetbaar, ze blijven hierdoor in de winter lang hangen.

Witte kornoelje

De witte kornoelje dankt zijn naam aan de kleur van de bloem, de takken zijn net als andere kornoeljesoorten mooi rood van kleur. De vruchten worden door vogels gegeten, vooral merels doen er zich tegoed aan.

Lijsterbes

De onrijpe vruchten van de lijsterbes zijn giftig, maar door ze te koken met suiker kun je er een vitaminerijke marmelade van maken. Bij allerlei vogels, waaronder inderdaad diverse soorten lijsters, zijn de bessen erg geliefd.

Vlier

Van de geurige bloemen kan vlierbloesemthee worden getrokken en ze gaan ook in kruidenlikeur. Van de vitaminerijke vruchten, die rauw giftig zijn, kan vruchtensap en jam worden gekookt of als ingrediënt in allerlei gerechten worden gebruikt. Ook kan er wijn van worden gemaakt en vlierbessenjenever of brandewijn.

Meidoorn

De bloemen herinneren aan zoute haring. Omdat de vruchten vaak tot diep in de winter aan de twijgen blijven zitten, helpen ze veel vogels door de moeilijkste tijd heen. Meidoorn wordt al sinds de 16e eeuw gebruikt om de bloedsomloop te stimuleren, en tegen hoge bloeddruk en slaapstoornissen. Bovendien helpt meidoornthee om de cholesterol te verlagen.

Rotta Rangers en Kapoentjes

Ontdekken de natuur

Tussen zomer en herfst

Wat we hebben gedaan...

De Rangers hebben in en rond de sloot allerlei zwemmende en kruipende diertjes ontdekt, hun gedrag goed bekeken en de meeste soorten gedetermineerd. De helderheid en zuurgraad van het water gemeten onder leiding van vrijwilligers van de Rotta werkgroep Waterkwaliteit.

De Kapoentjes hebben modderdag gevierd. Het was een droge periode dus hebben ze zelf modder gemaakt en daarvan taartjes 'gebakken' met versiering van bloempjes, zaden en kruiden. Door de muntblaadjes rook de modder heerlijk. Tot slot zijn er modder-handafdruk-schilderijtjes gemaakt. Eén ervan kan je zien in het Trefpunt.

Als je dit leest zijn de Rangers kort geleden in het moerasgebied Koornmolengat geweest. Lees het verslag daarover op de website www.rotta-natuur.nl

En wist je dat...

- voor veel dieren de herfst allang is begonnen.
- zij zich nu al voorbereiden op de winter door flink te eten of voorraden aan te leggen.
- verschillende soorten vogels al naar het zuiden trekken
- je in het Trefpunt weer de herfst/winter speurtocht Kunt halen.
- onze herfstbijeenkomst voor de Kapoentjes op 11 oktober is en voor de Rangers op 4 november.

Ga je net naar de basisschool, kom dan eens gezellig met je vader, moeder, opa of oma naar de Kapoentjes in het Trefpunt. Je bent van harte welkom!

AARDE

Want de aarde is een beetje dom
Die kan alleen maar draaien
Ze heeft geen weet van achterklap,
en ritselen, en graaien
Want de aarde is vaak wat naïef
De mens is onbehouden
Maar zij blijft vol vertrouwen
De aarde is te lief
Toch als het haar te veel wordt
Begint ze woest te koken
En zal ze ons bestoken
Met cholera en pest
Met noodweer en met rampen
Met gif en zwaveldampen
Met bevingen en branden
Zal zij de mensheid kwellen
En onze doden tellen
Is alles wat ons rest

De aarde is de zachtheid zelf
Terwijl ze verder dommelt
Ze heeft geen weet van politiek
En religieus gerommel
De aarde is heel lief en zoet
Terwijl de mens zich mateloos uitleeft
Geen eerbied en respect heeft
De aarde is te goed
Toch als het haar te veel wordt
Bestraft ze onze gekte
Met hagel en insecten
Wordt onze oogst verpest
Met meer dan zeven plagen
Zal zij de mens belagen
Want zonder mededogen
Zal zij haar oordeel vellen
En onze doden tellen
Is alles wat ons rest

Maar als de eeuwen zijn vervlogen
Miljarden jaren voorbij gegaan
Dan zakt de laatste mens ter aarde
Als eenzaam monster zonder waarde
En blijft de aarde tot in eeuwigheid
bestaan

Want de aarde is een beetje dom
Weet niets van menselijk leven
Dus laat haar met rust
Laat haar gewoon
Wat door de ruimte zweven

Songwriter: Christon Kloosterboer
Singer: Boudewijn de Groot

Ruimtelijke Ontwikkelingen in de Noordrand

Jaap van Lien

We hebben een aantal bijzondere maanden achter de rug. Voor ons bijzonder door de enorme afwisseling van natte en droge perioden. Nu, eind augustus, zijn we weer terug bij normaal Nederlands weer. Na het natte voorjaar volgden er bijna twee maanden droogte. Veel jonge aanplant in onze gebieden had het bijzonder zwaar. Maar altijd valt weer op hoe snel de natuur opleeft! Hoe staat het intussen met de ontwikkelingen in onze drukke leefomgeving? Een paar aantekeningen.

Wilderszijde/ Park de Polder

Wilderszijde wordt in een hoog tempo bouwrijp gemaakt. Dit voorjaar werd er gelukkig nog serieus rekening gehouden met broedende vogels zoals oeverzwaluwen en Kieviten, maar voor een groot deel van het gebied is dat in die vorm waarschijnlijk de laatste keer geweest. Inmiddels zijn er al vergunningen aangevraagd om in het midden van de polder te gaan bouwen. Kleine aantallen woningen maar toch, een eerste begin. Omdat er aan beide zijden van het wilgenlaantje activiteiten worden ontwikkeld moet er een aantal knotwilgen verwijderd worden. Met de gemeente bekijken we of die op een andere plek teruggezet kunnen worden. Ons nieuwe natuurgebiedje, door brede watergangen aan drie kanten afgescheiden van Wilderszijde, ontwikkelt zich intussen prima. Veel bekende -moeras- en watervogels waren dit voorjaar aanwezig met natuurlijk ook de verschillende rietbewoners. Het is er heel rustig, alleen via Park de Polder kun je er nog komen. De kale natuurvriendelijke oevers, ontstaan door de graafwerkzaamheden, zijn intussen helemaal begroeid met uiteraard riet maar ook met allerlei kruiden. Zie onderstaande foto.

Dit najaar gaan we nog wat struiken planten om zo een bescheiden struweelzone in een hoek van het gebiedje te creëren.

A16 Rotterdam

Dat het werk aan de nieuwe snelweg zijn voltooiing nadert is het duidelijkst zichtbaar als je midden in het bos op de brug boven de snelweg gaat staan. Het betonnen lichaam van de snelweg is verdwenen onder het zand. De taluds aan de zijkanten zijn al voor een flink deel opgevuld met aarde. Over de tunnel komt ook een laag van minstens een meter dik. Heel opvallend is de breedte van de zone die gebruikt is om de weg aan te kunnen leggen. De enorme kale vlakte die nu is ontstaan wordt vanaf eind 2024 beplant en ingezaaid. Zie de foto.

De lage heuvel waar de snelweg onder ligt wordt daarin gewoon meegenomen. Het gaat vanzelfsprekend een flink aantal jaren duren voordat het gebied weer een aantrekkelijk deel van het Lage Bergse Bos zal zijn. Maar toch, de enorme hoeveelheid bomen en struiken die op de planning staan zullen in de toekomst voor een mooi nieuw bosgedeelte zorgen met juist in dit gedeelte ook ligweiden voor recreanten. De groene sluiers die hoog boven de nieuwe weg hangen

en die dienen als route voor vleermuizen, blijven voorlopig gehandhaafd. Tussen het Schiebroekse park en de Vlinderstrik is de constructie van het recreaduct over de snelweg inmiddels praktisch klaar. Op deze brede oversteek wordt ook aarde opgebracht en zullen later struiken aangeplant worden. De nabijgelegen herenboerderij is vanaf Schiebroek over een nieuwe weg bereikbaar voor alle verkeer. Autoverkeer over het fietspad door de Vlinderstrik is dus niet meer nodig. Al met al nadert de voltooiing van het hele project en blijven we optimistisch als het gaat over het uiteindelijke resultaat, ook als het gaat om de impact op onze leefomgeving!

ULC Klappolder Bleiswijk

In de vorige AV heb ik wat bijzonderheden vermeld over een groot project op bedrijventerrein Klappolder in Bleiswijk. Wij hebben gereageerd op het voorontwerp van een nieuw bestemmingsplan voor dit project met kritische vragen over de hoogte van de gebouwen en ook over het aanbrengen van zonnepanelen op de platte daken wat naar onze mening een verplichting zou moeten zijn. Met bovendien de aanbeveling om ook op dit bedrijventerrein natuur inclusief bouwen voor te schrijven. Ook de afvoer van water naar de Bleiswijkse Fles riep vragen op. Onlangs verscheen het definitieve ontwerp van het bestemmingsplan. Duidelijk is dat de voorgestelde hoogte van 25 meter van een deel van de gebouwen dicht bij de Hoefweg, gehandhaafd blijft. Voor het overige ziet het plan er beter uit, de zonnepanelen komen er in voor

en natuurinclusief bouwen wordt voorgeschreven. De kwaliteit van het water dat afgevoerd wordt naar het natuurgebied is nog niet helemaal duidelijk. Daar doen we nog navraag naar in de reactie die we zullen sturen.

Noordpolder Berkel en Rodenrijs

Onlangs werd er in één van onze lokale bladen, de Heraut, royaal aandacht besteed aan het voornemen van het gemeentebestuur om tijdelijke flexwoningen te bouwen midden in de Noordpolder van Berkel. Bedoeld als huisvesting voor o.a. mensen uit de Oekraïne. Uitvoerig werd er in het artikel geciteerd uit de brief die wij aan de gemeente gestuurd hebben en waarin wij een pleidooi hielden om de Noordpolder te vrijwaren van woningbouw. Het is nog ongeveer de enige open polder in Lansingerland en, afgezet tegen de enorme gebieden die bedoeld zijn voor toekomstige huisbouw, de enige plek waar nog een indruk bestaat van de agrarische

historie van Lansingerland. Bovendien de enig mogelijke plek waar nog een ecologische verbinding kan ontstaan tussen de Landscheiding en de Groenzoom in Berkel. Eén van de bedoelde groene vingers. Wij hebben geen bezwaar tegen tijdelijke huisvesting van vluchtelingen. Er is ook maar ongeveer 2 ha nodig om die huizen te plaatsen. Het moet daarom vrij simpel zijn om op één van de verschillende nieuwe grote bouwlocaties in Lansingerland tijdelijk ruimte hiervoor te reserveren. Wij hebben daar dan ook een pleidooi voor gehouden samen met enkele partijen in de raad, met name voor een geschikte locatie in Bleiswijk. Heel recent ontvingen wij nu de reactie van het gemeentebestuur op onze brief. Vastgehouden wordt aan plaatsing in de Noordpolder. Alleen is nog niet precies bekend waar die huizen moeten komen. Gebruik van één van de grote bouwlocaties levert te veel problemen op. De bestemming van

de polder blijft agrarisch (glastuinbouw), de flexhuizen worden landschappelijk ingepast op basis van een tijdelijke ontheffing. Bij de locatiekeuze zal rekening gehouden worden met de ecologische verbinding tussen Landscheiding en Groenzoom. Erkend wordt dat in het bestaande bestemmingsplan die verbinding ook wordt genoemd. Bij het verdere verloop van de plannen zullen wij, zoals altijd, betrokken worden. Tot zover een korte weergave van de reactie die we ontvingen. We blijven het uiteraard volgen! <<

INTEGRALE ONKRUIDBESTRIJDING VOLGENS 'DE PUNT METHODE'

DE JUISTE MACHINE OP DE JUISTE PLEK EN COMBINEER!

GEEN GIF MEER NODIG!

RED-GREEN®

- CO² neutraal
- Geen fossiele brandstof meer zoals LPG
- Gebruikt biomassa om mee te 'branden'
- Voor grootschalig werk

KANT BRAND STEKER®

- 5x per jaar strak gestoken grasrand
- Geen afvalkosten
- Lagere veegkosten
- Reinigende werking

BLUE-GREEN®

- CO² neutraal
- Elektrisch rijden
- Geen fossiele brandstof meer zoals diesel, maar biomassa
- Heet water 98°C
- Geen overlast, herrie en/of stof
- Eenvoudige techniek
- Voor kleinschalig werk

MACHINAAL VEGEN

- Dulevo 5000 D
- Euro 5 met Adblue
- Super fijnstoffilters
- Heel zuinig met waterverbruik
- Razend snel

- 'DE PUNT METHODE' IS GOEDKOPER DAN SPUITEN ALS JE ALLES EERLIJK MEETELT!
- GOED TOEPASBAAR MET INZET SW-MEDEWERKERS EN MENSEN MET EEN AFSTAND TOT DE ARBEIDSMARKT (SROI).
- GEEN RESISTENTE SOORTEN EN NIET WEERSGEVOELIG.

Groen-aannemingsbedrijf
Punt B.V.

Chroomstraat 1d • 3067 GN Rotterdam • Telefoon: (010) 420 60 26 • E-mail: info@groen-puntbv.nl • www.groen-puntbv.nl

Indien onbestelbaar retour: Hoeksekade 164, 2661 JL Bergschenhoek

MB 137 dwerggans © Chris van Rijswijk

MB 138 dwerggors © Chris van Rijswijk

Mystery Bird

Chris van Rijswijk

MB 137 dwerggans en MB 138 dwerggors

Je zult het niet zeggen, maar deze vogels hebben iets gemeen. Nee, ik bedoel niet dat ze allebei niet algemeen zijn in Nederland en ik bedoel ook niet dat ze hier beide niet broeden. Neen, het zit hem in de naam. De één is een dwerggors, de ander is een dwerggans. Welke de gors is en welke de gans hoef ik jou niet uit te leggen. Die dwerggans lijkt wel een beetje op een kolgans, maar het snaveltje is iets fijner, hij heeft een gele oogring en de witte bles loopt aan de bovenkant tot boven het oog. Die dwerggors kun je herkennen aan het bruinzwarte koppatroon.

Bijgaand 2 nieuwe foto's. Je kunt je oplossing naar mij mailen (cdvrijswijk@gmail.com) of zelf de antwoorden onthouden. De oplossing staat in het volgende nummer. Kijk ook eens op mijn website: www.birdshooting.nl

MB 139 © Chris van Rijswijk

MB 140 © Chris van Rijswijk